

EESTI KEEL KOOS TEISTE LÄÄNEMERESOOE KEELTEGA JA GERMAANI KEELED HIINAST VAADATUNA

汉语与北欧语言：汉语与乌拉尔语言及印欧语言同源探究 / 高晶一著 .
—北京：中国社会科学出版社 2008. 9 + 3 + 283 lk.

Selle Jingyi Gao hiinakeelse raamatu tiitli eestikeelne tõlge oleks „Hiina keel ja Põhja-Euroopa keeled. Hiina keele ning uurali keelte ja indo-euroopa keelte ühiste allikate alased avastused ja uurimused” (Peking: Hiina Ühiskonnateaduste Kirjastus, 2008). Noor hiina keeleuuriija Gao on varem avaldanud Eestis kolm ingliskeelset teaduspublikatsiooni – kaks artiklit ja brošüüri¹ –,

¹ J. G a o, 2004. Finnic-Sinic Comparison. – Fenno-Ugristica 26. Uralistika müüdid ja faktid. Toim P. Klesment. Tartu: Tartu Ülikool, 2004, lk 54–109; J. G a o, Comparison

mis on vaatlus- aluse raamatu eellooks. Raamatule on kirjutanud eessõnad kaks hiina lingvistikaproffessorit Shangfang Zhengzhang ja Zheng Feng ja selles on kaheksa peatükki.

Peatükk 1 (lk 3–22) annab ülevaate hiina keele algupära uurimisest ning of Finnic-Sinic Distinctive Suprasegmental Features. – Fenno-Ugristica 27. Foneetika, grammatika ja leksika. Toim P. Klesment. Tartu, 2005, lk 56–68; J. G a o, Comparison of Swadesh 100 Words in Finnic, Hungarian, Sinic and Tibetan. Introduction to Finno-Sinic Languages. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2005.

keelevõrdluse mõnest põhikontseptsioonist. Hiina keele algupära uurimisel on kasutusel viis suunda. Neli neist on traditsioonilised: hiina–tiibeti, hiina–austroneesia, hiina–jenissei ja hiina–indoeuroopa (eelkõige hiina–germaani) suund. Viidendana ja ühena uutest suundadest toob Gao esile hiina–uurali (eelkõige hiina–läänemeresoome) suuna. Pool tema raamatust käsitleb hiina–indoeuroopa, pool aga hiina–uurali küsimusi.

Traditsiooniliste suundade ülevaade on raamatus esitatud rõhuga hiina–indoeuroopa küsimustel. Autor kirjutab, et laialdaselt propageeritud hiina–tiibeti hüpoteesi on teadlasringkondades alati kritiseeritud. Vähemlevinud hiina–indoeuroopa hüpotees on tema meelest aga mitmes suhtes toekam kui hiina–tiibeti hüpotees.

Gao jätkab hiina–uurali suuna vaatlusega. Ta väidab, et peale vokaalide lõpukao, millest tal oli raamatus juttu juba hiina–germaani küsimuste käsitlemisel, on türevokaali metatees teine väga oluline mõiste hiina–uurali suuna korral. See tähendab, et algselt olnuks hiina sõnatüve valem sama kui uurali keelteski: $C_1V_1C_2V_2$. Hiina sõnatüves toimunud metatees $C_1V_1C_2V_2 > C_1V_1V_2C_2$ on andnud mõningates hiina murretes sõnatüve. Gao oletab, et kõik arhailise (vanima) hiina ja isegi vanahiina (kuni umbes 2000 aastat tagasi) sõnatüved võisid olla uurali tüüpi kahesilbilised sõnad. Seda oletust nimetab raamatu teise eessõna autor Feng vanahiina fonoloogia vaidlusaluste küsimuste lahendamise uueks väärtuslikuks kontseptsiooniks.

Peatükk 2 (lk 23–29) tutvustab kõigepealt hiina keele traditsioonilist ajaloolis-võrdlevat etümoloogiametodit. Edasi on vaatluse all hiina sõnade vasted, mis Gao on leidnud Euroopa keeltest. Nendes keeltes pole mittedõnaalgulised konsonandid enamasti kadunud, mis on tavaline hiina murretes, ning seetõttu ei ole Gao väitel võimalik leida vanahiina

hääldust mitte hiina murretest, vaid hoopis Euroopa keeltest.

Peatükk 3 (lk 30–88) kirjeldatakse mõningaid Euroopa keeli hiina lingvistika põhimõtete järgi. Gao raamatu soome, eesti, taani ja rootsi keele omaste üksikkirjeldused on tegelikult nende keelte esimesed hiina lingvistika põhimõtetest lähtuvad lühigrammatikad (soome ja rootsi keele grammatikad on hiina keelde juba varem tõlgitud, aga need on midagi muud kui nende keelte hiinapärased grammatikad).

Hiina keeleteaduse põhimõtteks on analüüsida kõigepealt morfeeme, et välja selgitada nende seos hiina eri tähemärkidega. Nii leksika kui ka grammatika allutatakse võrdsele töötlu- sele. Kogu kasutatav süsteem kajastab keelte üht oletatud tüpoloogilist arengukäiku: analüütiline > aglutinatiivne > flektiivne > analüütiline. Autori arvates on hiina keele analüütiline süsteem algne, läänemeresoome aglutinatiivne süsteem aga selle järglane.

Peatükk 4 (lk 89–100) on Morris Swadeshi 100 sõna leksikoloogiline võrdlus hiina, eesti, soome, taani, rootsi, inglise ja saksa keele puhul.

Peatükk 5 (lk 101–108) võtab kokku uurimistulemused, mis toetavad hiina keele ja Euroopa keelte kõnelejate sugulust. Molekulaarbioloogia andmed osutavad, et isaliin N-M231 on omane hiinlastele ja enamikule uurali rahvastest. Autor pakub välja, et hiina ja uurali elanikkond lähtub isaliinist N-M231, nii et hiinlastel ja enamikul uurali rahvastest on isaliinide osas ühine pikk ajalugu mõeldavalt kuni noorema kiviajani. Gao nimetab sedagi, et hiinlased ja läänemeresoomlased on oma emaliinidelt väga erinevad: läänemeresoomlastel on emaliinid ühised teiste eurooplastega. Kokkuvõtteks kirjutab autor, et läänemeresoomlased on kujunenud meeste migratsiooni teel Kaug-Idast Euroopa aborigeensete naiste aladele. Keel on päritud mees-

liini pidi, antropoloogiline väljanägemine aga naisliini pidi.

Peatükk 6 (lk 109–116) sisaldab lõpparutluse, kokkuvõtte ja ettepanekud.

Autor väidab, et igast hiina keele sünonüümipaarist kuulub üks liige hiina–uurali korpusesse, teine aga hiina–indoeuroopa korpusesse. Kui leidub veel ka kolmas sünonüüm, õnnestub selle etümologiseerimine loodetavasti tulevikus hiina keele ja mõne teise keele võrdlemisel. Autori kokkuvõtte järgi moodustavad hiina keele põhiallikad kolm kihistist: aluskihistis on hiina–uurali kihistis, mis on andnud hiina–uurali ühistüvede korpuse. Teine, indoeuroopa kihistis on andnud hiina–indoeuroopa ühistüvede korpuse. Kolmas võis olla jenesse kihistis ning anda hiina–jenesse ühistüvede korpuse. Autor märgib, et arhailine hiina keel ja läänemeresoome keeled võisid eraldi saada laensõnu germaani keeltest: nii moodustus nende keelte ühiste germaani laensõnade korpus. Gao järgi esinevad mõningad ühtekuuluvad tüved nii hiina–uurali kui ka hiina–indoeuroopa korpuses, mis võib anda tunnistust vastavast kaugemast ühisest algupärast.

Oma lõppettepanekutes peab ta asjakohaseks pöörata tähelepanu ka teistele indoeuroopa keelerühmadele, eelkõige tohaari ja balti keeltele. Oleks oluline välja selgitada, kas neis leidub hiina–indoeuroopa korpuse liikmeid, mis puuduvad germaani keeltest. Samuti peab autor vajalikuks hiina keele ja teiste uurali keelerühmade, eelkõige saami, obi-ugri ja samojeedi keelte edasisi etümoloogilisi uuringuid. Siin oleks oluline kindlaks teha, kas viimastes esineb hiina–uurali korpuse liikmeid, mida ei leidu läänemeresoome keeltes.

Peatükk 7 (lk 119–126) esitab vana-hiina ja mittehiina oluliste konsonandivastete võrdlevad tabelid.

Peatükk 8 (lk 127–241) toob ära ulatusliku hiina ja autori valitud Euroopa keelte sõnavastete nimekirja. Esitatud on 581 hiina-eesti ühist sõna, millest lääne lingvistid on pidanud 202 sõna eesti keeles laensõnadeks. 603 sõna on ühised hiina ja soome keelele, neist on lääne lingvistide järgi 203 soome keeles laensõnad. Hiina-taani ühiseid sõnu on leitud 691, nende hulgas taani keeles 167 väidetavat laensõna. Hiina-rootsi ühiseid sõnu on esitatud 685, millest rootsi keeles on 158 peetud laensõnadeks. Esitatud on 363 hiina–uurali korpuse ühistüve, kusjuures 122 neist leidub ainult läänemeresoome keeltes, 50 esineb soome-volga, 28 soome-permi, 91 soome-ugri ja 72 uurali algkeeles. Hiina–indoeuroopa korpuse ühiste sõnade arvuks on umbes 750, millest 29 on esindatud ainult skandinaavia keeltes, 458 neist leidub germaani ja 482 indoeuroopa algkeeles (kahe viimase algkeele puhul on ka kattumisi).

Raamatu lõpus leiduvad veel selgitavad lisad (lk 242–264), kirjandusloetelu (lk 265–281) ja autori postskriptum, mis sisaldab tänusõnu neile, sealhulgas ka eestlastele, kes on teda raamatu kirjutamisel nii või teisiti aidanud (lk 282–283).

Gao raamat pakub suurt huvi oma probleemiasetuse, vaatenurga ja julge keeleteadusliku novaatorluse poolest. Loodetavasti saame temalt peagi uusi uurimusi kõnealuselt alalt, seejuures ka mõnes meile tuttavamas keeles.

AGO KÜNNAP